

АНАЛІЗ ПСИХОЛОГІЧНИХ МЕХАНІЗМІВ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ПОКЛИКАННЯ

Стефурак С.М., Когутяк Н.М.

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

У статті розглянуто поняття покликання з точки зору когнітивно-поведінкової психології. Проаналізовані різні підходи до його пояснення. Наведене визначення поняття як суб'єктивного відчуття телеологічності власного життя відносно професії. Розроблені діагностичні критерії професії, такі як: об'єктивна успішність, внутрішня мотивація, бажання присвячувати діяльності більшість часу. Наведена теоретична модель покликання як психологічного конструкту. На основі науково-аналітичного підходу виокремлено психологічні механізми формування професійного покликання, що запускаються вже в дошкільному дитинстві: компенсаторний, висхідної спіралі, зміни режиму заохочення, когнітивного дисонансу та наслідування.

Ключові слова: професійне покликання, механізм висхідної спіралі, компенсаторний механізм, наслідування, когнітивний дисонанс, оперантне научіння, соціальне научіння.

Постановка проблеми. Серед ключових проблем сьогодення на особливу увагу заслуговує продуктивність праці, а також пов'язані з нею креативність робітників, відданість справі, здатність відчувати натхнення до праці. Все це дозволяє суттєво збільшити результативність, а отже і прибутки підприємства. Вказані фактори безпосередньо пов'язані із наявністю професійного покликання як складової успішної професійної самореалізації. Аналіз умов формування покликання та визначення його діагностичних критеріїв може істотно розширити можливості роботи рекрутингових компаній. Сучасна психологічна наука має хороші напрацювання щодо діагностики ставлення до діяльності, проте дослідження покликання досі вважаються важкодоступними з точки зору наукової доказовості. Проте, розробка такого предмету дослідження дозволить розкрити нові аспекти даного напрямку, розширити прогностичні можливості професійної діагностики.

Прикладне значення схожих наукових пошуків особливо актуальне для педагогіки, адже в перспективі може сприяти цілеспрямованій допомозі у формуванні покликання. Розкриття механізмів розвитку покликання може бути корисним для психології розвитку, адже розкриває вікові аспекти діяльності та взаємозв'язок раннього досвіду та зрілого професійного функціонування особистості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Серед наукових категорій професійного самоздійснення, що розглядаються сучасною вітчизняною психологією, професійне покликання є малорозробленим поняттям. Серед усіх наукових розробок, що індексуються у Google Scholar, всього 3 результати відповідають пошуку на запит «психологія покликання» (12.08.2018 р.). Ці публікації містять здебільшого тлумачення терміну «покликання», розкриття функцій покликання, психолого-біографічний аналіз відомих літературних чи історичних персонажів, тощо [1; 3; 4]. Проте сучасні автори не пояснюють психологічних механізмів формування професійного покликання.

Так, Л.Г. Перетятко у своїй статті звертає особливу увагу на вибір професії, який особистість здійснює під впливом особливого ставлення

до професії, тобто, під впливом покликання. «Роблячи свій професійний вибір, людина практично демонструє своє значуще відношення до вибраної професії, але у подальшому житті відношення особистості до вибраної професії може змінюватись, від плюса до мінуса і навпаки...» [1, с. 224]. Проте виникає питання про те, яка статистика зроблених професійних виборів дійсно є виявом покликання, а не продиктована думкою батьків, престижністю професії чи ймовірною фінансовою винагородою? Привертає увагу, що Л.Г. Перетятко виділяє 4 індикатори покликання, а саме:

- 1) близькість з професією,
- 2) прагнення пірнути у професію,
- 3) розчарування,
- 4) відчуження від своєї професії [1, с. 224].

Дані індикатори, на нашу думку, добре описують явище покликання. Однак, вважаємо, що думка автора не розкриває повною мірою критеріїв верифікації близькості, чи «пірнання у професію». Також, автор виділяє в своєму дослідженні три теоретичні підходи щодо вивчення покликання:

- 1) Підхід, що базується на ідеї стійких якостей особистості і пропагує підбір людей з певними якостями під певну професію;
- 2) Підхід, що базується на ідеї можливості спрямованого формування здібностей, тобто у кожної людини можна сформулювати ті чи інші властивості;
- 3) Можливість формування здібностей опирається на індивідуальні особливості дитини [1, с. 224].

У рамках нашого дослідження ми будемо дотримуватися третього підходу, а саме: вважаємо, що покликання формується на основі індивідуальних здібностей та якостей людини. Здібності та формуючі впливи середовища виступають разом із суб'єктною інтенцією, спрямованістю триєдиним комплексом розвитку покликання.

Інша дослідниця С.П. Тищенко, у своїй статті про покликання опиралася на роботи К.Г. Юнга та напрацювання аналітичної психології. Покликання трактувалося нею з точки зору теорії архетипів, а саме: «...можна передбачити, що покликання як настановлення, яке містить у собі архетипи (праформу) колективного неусвідомлюваного, визначає і нині нездоланні потяги особис-

тості до самореалізації у пізнавальній, моральній, естетичній та інших сферах життєтворчості людини» [3, с. 8].

Згідно даних аналітичної психології, покликання наявне в людині від народження. Проте для підтвердження автор та його послідовники використовують аналіз міфологій різних народів, а тому емпіричні докази щодо покликання у такий спосіб здобути нам видається неможливим [3]. Користуючись методологічним принципом фальсифікації, варто піддати сумніву доказовість кореляційних зв'язків між архетипом та вибором професії чи покликанням. Наприклад, архетип героя може відповідати багатьом професіям, як от військовий, спортсмен, дослідник тощо. Водночас, риси героя можна проявляти майже у будь-якій сфері діяльності. Зрештою, й сам К.Г. Юнг у своїй роботі «Становлення особистості» визначав покликання як вияв певного містичного внутрішнього закону, що лежить поза межами наукового дискурсу.

Також С.П. Тищенко наводила приклад видатних людей, які змалку знали своє покликання, а тому дуже рано починали працювати в обраній галузі, вдало самореалізовували свій потенціал. Автор також посилається на засновника аналітичної психології: «З самого початку у мене було відчуття свого призначення, нібито моє життя визначено долею...» [3, с. 8]. Проте, в своїй автобіографічній книжці «Сновидіння, спогади роздуми» К.Г. Юнг говорить, що він після закінчення школи довго вагався на який факультет вступити, а своє покликання психіатра взагалі усвідомив на 3 курсі медичного університету під час вибору спеціальності. Такі уявлення суперечать гіпотезі про генетично задані чи фатально обумовлені механізми розвитку покликання [5].

А.В. Масанов проводить аналіз поглядів щодо покликання наявних в різних джерелах і виводить своє власне визначення, яке, на наш погляд, досить точне і, яке ми надалі будемо використовувати у нашому дослідженні. Також він знаходить взаємозв'язок між покликанням і професійними бар'єрами, виводячи їх негативну кореляцію.

Більш ґрунтовно явище покликання досліджено у роботах західних позитивних психологів, таких, як Р.Н. Белла та Р.Ф. Бауместер, М. Селігман та М. Чіксентміхалі. Так, Р.Н. Белла та Р.Ф. Бауместер виділяли три типи ставлення до роботи:

- 1) Робота заради грошей: головною мотивацією є заробіток.
- 2) Робота заради кар'єри: головним мотивом є кар'єрне зростання.
- 3) Покликання: воно дає сенс життю, а цілком стає сама діяльність [6; 7].

Попри емпіричне підтвердження та практичну цінність ідей цих вчених, предметом їх дослідження є в основному екзистенційна функція покликання, і вони не мають на меті розкрити механізми формування покликання.

Вартим уваги є дослідження засновника позитивної психології Мартіна Селігмана. Він виділяє 6 головних чеснот: мудрість, любов, мужність, справедливість, помірність, духовність. Із 6 чеснот він виводить 24 індивідуальні достоїнства, такі як: любов до пізнання, лідерські здібності, цікавість, оригінальність, здатність до критичних

суджень тощо. Покликання за М. Селігманом – це діяльність, в якій ми можемо реалізувати свої найбільш розвинені індивідуальні достоїнства, служачи іншим людям [8, с. 227-243].

На наш погляд, теорія покликання як реалізації своїх кращих достоїнств добре пояснює суть цього явища та може бути корисною при профорієнтаційній роботі. Проте вона ігнорує вплив зовнішнього середовища, не пояснює механізми формування самих достоїнств. А також не ставить за мету пояснити, чому людина, яка має здібності в декількох професіях відчуває єдине покликання до того чи іншого виду діяльності.

Надзвичайно цінними для нас є дослідження М. Чіксентміхалі. Цей дослідник акцентував увагу на так званому «потоківому стані», тобто концентрації на діяльності за допомогою після довільної уваги. А також втраті сприйняття відчуття часу та себе в процесі діяльності. Прикладом, який добре ілюструє дане явище є всім знайомий стан натхнення у представників творчих професій. Однак, як виявили дослідження М. Чіксентміхалі даний «потоківий стан» доступний працівникам всіх професій [9].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. На даний момент в дослідженнях, предметом яких служив феномен покликання, не розкривалися механізми його формування в онтогенезі, фактори та закономірності, які детермінують феномен покликання, зокрема професійного. Проблема критеріїв його верифікації теж потребує перегляду у руслі сучасної методології досліджень.

Мета статті. Головною метою цієї статті є розгляд феномену покликання з точки зору когнітивно-поведінкової психології. Розкриття його механізмів формування в ранньому віці.

Виклад основного матеріалу. У сучасній психологічній теоретико-методологічній думці не існує єдиного розуміння поняття «покликання». Різноманіття визначень терміну «покликання» зумовлено його багатоплановістю поняття, так і наявністю синонімічних термінів, таких як: професійні інтереси, компетентність, життєва справа, а також визначається методологічною спрямованістю досліджень. На наш погляд, найбільш вартими уваги є наступні тлумачення зазначеного терміну.

1. Покликання – це властивість особистості, що характеризує її здатність до продуктивної діяльності, яка є внеском в розвиток цивілізації. Покликання як складне психічне явище відбиває індивідуальні особливості спрямованості та здібностей особистості. Покликання переживається суб'єктом як відчуття свого призначення до певної діяльності [4, с. 171].

2. Покликання – життєве призначення і спрямованість людини, що надає їй діяльності осмисленість і перспективність. Усвідомлення покликання передбачає розвинуте самоусвідомлення, самоаналіз, осмислення своїх потреб, оцінку здібностей і визначення шляхів їх реалізації [10].

3. Покликання – високий рівень схильності людини до певної діяльності, особливо до тієї, коли привабливими стають не лише результати, яких людина досягає, а й сам процес діяльності [14].

З вище наведених визначень підсумовуємо, що покликання – це комплекс когнітивно-емоційних переконань та відчуттів людини щодо

певної діяльності, що супроводжується отриманням задоволення як від процесу роботи, такі результату, а також усвідомленням важливості даної діяльності для себе.

На нашу думку, покликання – це суб'єктивне відчуття телеологічності власного життя, відчуття того, що людина «підходить» для даного виду діяльності, як деталь підходить до механізму. У ретроспективних автобіографічних творах часто це виражається в словах «Я ніби для цього створений», «Я не бачу себе у жодному іншому виді діяльності».

Для більш чіткої верифікації явища покликання зупинимось на характерних ознаках (а також діагностичних критеріях) покликання як особистісного утворення:

1) *Об'єктивна успішність людини в конкретній обраній діяльності.* Попри те, що покликання – це перед усім суб'єктивне відчуття, об'єктивна успішність є важливим критерієм верифікації. Адже, якщо людина суб'єктивно відчуває покликання до співу, проте абсолютно не вмє співати, і не має задатків для цього, сумнівно, що це можна назвати покликанням у повному розумінні цього слова. Оскільки таке «покликання» не допоможе ні продуктивності праці, ні нормального функціонуванню індивіда.

2) *Внутрішня процесуальна мотивація.* Даний критерій, на нашу думку, є найважливішим, адже саме внутрішня мотивація визначає ставлення до діяльності та почуття пов'язані з ним.

3) *Суб'єктивне бажання присвячувати справі більшість свого часу.* Ця ознака визначає саме покликання, адже людина може бути об'єктивно успішною у грі в більярд і мати внутрішню процесуальну мотивацію. Проте грати надто мало і не прагнути це робити частіше, або навіть відчувати покликання до чогось зовсім іншого.

4) Часте переживання «потоків станів» в процесі, даної діяльності. Потоків стани, як показали дослідження М. Чіксентміхалі служать дуже важливим фактором заохочення. Адже стимулюють подальші заняття, а також свідчить про захопленість та повну самовіддачу [9].

На нашу думку не існує якоїсь єдиної сили, чи механізму формування покликання. Воно формується за допомогою цілої низки механізмів, які в кожному конкретному випадку діють у різних варіаціях, та з різною інтенсивністю. У нашому дослідженні ми розглянемо 6 основних механізмів формування покликання.

Першим механізмом, який би нам хотілося розглянути є *компенсаторний механізм формування покликання.* Тобто «відновлення порушеної рівноваги психічних і психофізіологічних процесів шляхом створення протилежно спрямованої реакції або імпульсу» [12, с. 134]. Найбільше напрацьовань відносно компенсаторного механізму має індивідуальна психологія А. Адлера, тому при описі даного механізму ми будемо користуватися її даними. Щодо професії, то це можна визначити як прагнення людини компенсувати свої недоліки шляхом постійного самовдосконалення, подолання вразливості. Для прикладу згадується історія про Демосфена, який компенсуючи недоліки мовлення став великим оратором [13]. Проте, якщо проаналізувати статистичні показники перетворення осіб із вадами мовлення у відомих ораторів, або школярів, яких недооцінювали вчителі, а вони згодом стали вченими чи визначними особистостями, то зрозуміло стає малозначущість фактору компенсації для розвитку покликання. В концепції А. Адлера відповіді на ці запитання знаходимо у «розумній компенсації», тобто схильності людини відновлювати самоповагу у тій сфері, де вона матиме найбільше шансів досягти переваги над іншими [13].

Графічно це можна представити як вибір між двома шляхами (див. рис. 1).

Попри те, що дана теорія має недоліки, які притаманні всім концепціям, що пояснюють поведінку людини із її потреб (адже у нас немає прямого об'єктивного доступу до мотивації людини як суб'єктивного внутрішнього утворення, чи то потреби самоактуалізації, чи то потреби компенсації), для пояснення професійного покликання вона все ж виступає раціональною гіпотезою [14].

Нас зацікавив перш за все механізм компенсації недоліків, який ми розглядаємо як спробу уникнення негативного заохочення. Для прикладу, особа, що страждає на заїкання, щоб уникнути постійного негативного заохочення під час розмов може докласти максимально зусиль для розвитку ораторських здібностей. Таким чином, компенсуючи свій недолік та прагнучи перевершити інших. Тобто, бажання мати перевагу можна пояснити як генералізований стимул, який у багатьох випадках служить вагомим заохоченням.

Розумну компенсацію можна перевести у терміни сучасної когнітивно-поведінкової психології, як копінг-стратегію, яка дозволяє пом'якшувати дію негативних глибинних переконань. Однак далеко не кожна копінг-стратегія спрямована на продуктивну діяльність і допомагає формуванню покликання.

Другим, і, на нашу думку, основним механізмом формування покликання є «*механізм висхідної спіралі*», який ґрунтується на оперантному навчінні Ф. Скінера, та рецепроктному детермінізмі А. Бандури [14; 15].

Згідно оперантного навчіння дитина буде повторювати ту діяльність, в результаті якої отримує заохочення. Даний принцип загалом відображає формування схильності до певного виду діяльності. Однак

Рис. 1. Механізм формування покликання з точки зору персональної психології

не враховує якості самої особистості, а також те, що людина в процесі діяльності змінює навколишній світ [15]. Згідно принципу реципрокного детермінізму поведінка, зовнішнє середовище й індивід є взаємодетерміновані [15]. Опіраючись на дослідження А. Бандури та Ф. Скінера, ми пропонуємо механізм висхідної спіралі, згідно якого дитина яка має певні задатки на початкових стадіях, а тому має більше шансів отримувати більше заохочення. В результаті отримання заохочення вона буде продовжувати діяльність, під час чого задатки будуть переходити в здібності. Наприклад, дитина, яка почала відвідувати спортивну секцію з боксу при наявності задатків відразу досягає певних успіхів і зацікавлює тренерів. Це призводить до продовження занять, в яких задатки розвиваються і дозволяють отримувати подальші заохочення, а ті, в свою чергу, стимулюють до подальших занять (див. рис. 2).

Рис. 2. Механізм формування покликання на етапах дорослішання

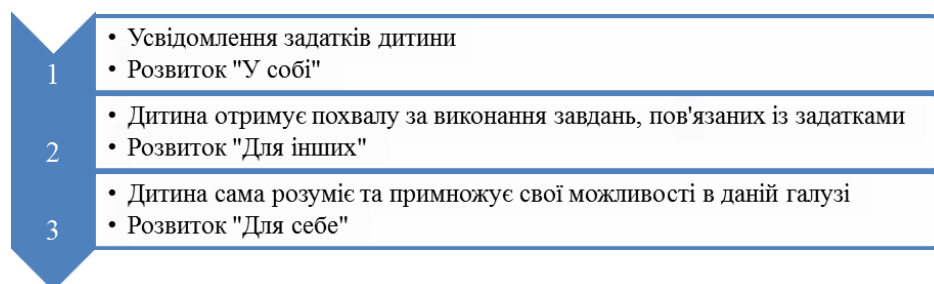

Рис. 3. Етапи формування покликання з точки зору культурно-історичної психології Л.С. Виготського

Важливо зауважити, що підкріпленням може виступати похвала оточуючих, відчуття переваги над іншими, або суб'єктивне задоволення діяльністю. Як відмічав Б.Ф. Скіннер, «фактичне перетворення фізичної реальності уже служить підкріпленням» [15, с. 23].

Таке розгортання процесу формування покликання дещо перегукується із поясненням концепції ставлення до себе та дійсності Л.С. Виготського. За Л.С. Виготським, формування людини проходить у три стадії: у собі; для інших; для себе. Людина яка має хороші задатки для гри у футбол є футболістом «в собі». Після перших вдалих спроб, вона стає такою «для інших», тобто дізнається про свої можливості через реакції інших, а згодом стає футболістом «для себе» – твердо знає про власні можливості та потреби, розвиває схильність до діяльності [16]. Графічно це зображено на рис. 3.

Третім механізмом, які продовжує другий, є зміна режиму заохочення, на підкріплення з варіативним інтервалом. Так, до математично обдарованої дитини формується особливе ставлення вчителя, яке часто проявляється в збільшенні вимог, стимулюванні збільшення учбової діяльності. Якщо ж дитина все частіше отримує негативні підкріплення, що пов'язані зі збільшенням вимог, то це може викликати сумніви у власних здібностях. Але саме у таких критичних переживаннях відбувається зміна режиму заохочення із постійного на варіативне. Це має велике значення для майбутнього, адже поведінка з варіативним режимом підкріпленням згасає істотно довше [15].

Перші невдачі, окрім зміни режиму підкріплення, виконують іншу функцію – стимуляції на основі когнітивного дисонансу. У дитини, яка найкраще в класі знає математику формуються відповідні очікування щодо даної діяльності і своїх можливостей в ній. Коли вона займає на олімпіаді незадовільне для себе місце, у неї виникає когнітивний дисонанс, що проявляється у невідповідності очікувань реальності. А тому вона може, або працювати задля зміни реальності, або змінити свої очікування [17].

Іншим важливим механізмом є наслідування. Бачачи, як інші люди отримують заохочення в певному виді діяльності, дитина може почати нею займатися, і деякий час продовжувати, навіть не отримуючи заохочення.

Дивлячись на свого друга, який талановито грає на скрипці, дитина теж може захотіти бути таким вміня. Велику роль можуть зіграти факти з біографії відомих людей, які на початку діяльності не отримували заохочення. Такі істо-

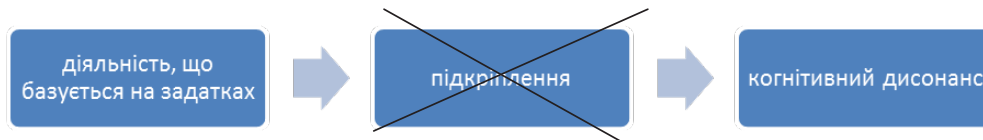

Рис. 4. Когнітивний дисонанс як механізм формування покликання

рії вселяють віру у можливість успіху і стимулюють подальшу діяльність.

Дуже часто наслідування співпадає із наявністю задатків, адже дитина найчастіше намагається наслідувати батьків. І якщо батьки, до прикладу, математики, то дитина теж може зацікавитися даним видом діяльності, при чому з великою імовірністю маючи генетично успадковані задатки.

У більшості випадків наслідування розглядають, як один із початкових механізмів формування покликання. Однак ми би хотіли розглянути його як механізм підсилення прив'язаності до певного виду діяльності. Дитина, яка має задатки до певного виду діяльності і захоплюється нею, часто знаходить еталонів в даному виді діяльності. Наприклад дитина, яка захоплюється написанням віршів, часто стає пошанувачем відомих поетів. В якості підтвердження даного механізму можна привести дослідження А. Бандури, який довів, що ми схильні наслідувати тих людей, які вже в чомусь схожі на нас [14].

Висновки і пропозиції. Теоретико-методологічний аналіз сучасних та класичних публікацій

у темі формування професійного покликання дозволив нам систематизувати спроби верифікації схожих досліджень. З'ясовано, що серед найбільш нерозроблених або необґрунтованих аспектів цієї проблематики є визначення діагностичних критеріїв професійного покликання та механізмів його формування на ранніх етапах онтогенезу. Серед найбільш вагомих виявлених діагностичних критеріїв для верифікації покликання варто згадати такі як, об'єктивна успішність, внутрішня мотивація, переживання «потоківих» станів та бажання присвячувати даній справі більшість часу. Нами систематизовано та описано основні психологічні механізми, що формують покликання, такі як: компенсаторний, висхідної спіралі, зміна режиму заохочення, когнітивного дисонансу та наслідування. Вони описують онтогенетичну соціально-психологічну динаміку професійного покликання як психологічного конструкту. Перспективи подальшого дослідження вбачаємо у емпіричній перевірці впливовості кожного з діагностичних критеріїв та психологічних механізмів формування професійного покликання та самореалізації.

Список літератури:

1. Перетятко Л.Г. Психолого-біографічний аспект професійного покликання особистості [Електронний ресурс] / Л.Г. Перетятко, М.М. Тесленко // УДК 159.928. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/8017/1/43.pdf>.
2. Тищенко С.П. Психологія покликання [Електронний ресурс] / Світлана Павлівна Тищенко // УДК 159.923.5. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: [file:///C:/Users/User/Downloads/tri_2015_1_8_3%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/tri_2015_1_8_3%20(1).pdf).
3. Масанов А.В. Покликання і психологічні бар'єри в професійному самовизначенні особистості [Електронний ресурс] / А.В. Масанов // ISSN 2311-214X. Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки. – 2014.
4. Юнг К.Г. Спогади, сни, роздуми М.: Харест, 2003. ISBN: 985-13-1220-7. 496 с.
5. Белла Р.Н., Мэдсен Р., Салліван В.М., Свідлер А., Тіптон С.М. Здоров'я: індивідуалізм та прихильність до Америки. Нью-Йорк. (1985).
6. Селигман М. Новая позитивная психология: Научный взгляд на счастье и смысл жизни / Перев. с англ. – М.: Издательство «София». 2006. 368 с.
7. Чиксентмігаї М. Потік: Психологія оптимального досвіду. Харків: Клуб сімейного дозвілля. 2017. 368 с.
8. Большой психологический словарь. Склонность. А.Б. Орлов / Сост. общ. ред. Б. Мещеряков, В. Зинченко. – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2003. 857 с.
9. Костюк Г.С. Психологія особистості / Григорій Силович Костюк // Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / під ред. Л.М. Проколенко: упор. В.В. Андрієвська, Г.О. Балл, О.Т. Губко, О.В. Проскура. – К.: Рад. школа, 1989. 215 с.
10. Оксфордский толковый словарь по психологии / Под ред. А. Ребера, 2002 г.
11. Адлер А. Наука жить. – Київ: Port-Royal, 1997. ISBN: 966-7068-01-3. 228 с.
12. Бандура А. Теория социального научения. – СПб.: Евразия, 2000. – 320 с. ISBN 5-8071-0040-9. 320 с.
13. Skinner B.F. The Man and His Ideas. By Richard Evans. N.Y., 1968. 181 с.
14. Выготский Л.С. Психология развития человека. – М.: Изд-во Смысл; Эксмо, 2005. 1136 с.
15. Фестингер Л. Теория когнитивного диссонанса / A theory of cognitive dissonance / Пер. А. Анистратенко, И. Знаешева. – СПб.: Ювента, 1999. 256 с.

Стефурак С.М., Когутяк Н.М.

ДВНЗ «Прикарпатский национальный университет
имени Василия Стефаника»

АНАЛИЗ ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ МЕХАНИЗМОВ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ПРИЗВАНИЯ

Аннотация

В статье рассмотрено понятие призвания с точки зрения когнитивно-поведенческой психологии. Проанализированы различные подходы к его объяснению. Приведено определение понятия как субъективного ощущения телеологичности собственной жизни относительно профессии. Разработаны диагностические критерии призвания, такие как: объективная успешность, внутренняя мотивация, желание посвящать данной деятельности большую часть времени. Приведена теоретическая модель призвания как психологического конструкта. На основе научно-аналитического подхода выделены психологические механизмы формирования профессионального призвания, которые запускаются уже в дошкольном детстве. Определены следующие механизмы: компенсаторный, восходящей спирали, изменение режима поощрения, когнитивного диссонанса и подражания.

Ключевые слова: профессиональное призвание, механизм восходящей спирали, компенсаторный механизм, подражание, когнитивный диссонанс, оперантное научение, социальное научение.

Stefurak S.M., Kogutyak N.M.

Carpathian National University named after Vasily Stefanik

ANALYSIS OF PSYCHOLOGICAL MECHANISMS VOCATIONAL VOCATION FORMATION

Summary

The article deals with the concept of "vocation" from the cognitive-behavioral point of view. Different approaches towards its definition were reviewed. The definition of the vocation as a subjective sense of teleologicality of one's life due to the profession was given. Diagnostic criteria of the occupation were developed, such as objective performance, intrinsic motivation and desire to spend a long time on this kind of job. A theoretical model of vocation as a psychological construct was given. Psychological mechanisms of professional vocation formation were defined using the scientific-analytical approach. Those mechanisms start at pre-school age and work in various combinations depending on the social situation and personality. The following mechanisms were identified: compensatory, upward spiral, reinforcement in changing scheme, cognitive dissonance and imitation.

Keywords: professional vocation, upward spiral processes, compensatory mechanism, imitation, cognitive dissonance, operant learning, social learning.